

روحانیت و بیداری اسلامی

سید محمد حسینی شاهرودی^۱

✽ اشاره:

حجت الاسلام والمسلمین حاج سید محمد حسینی شاهرودی نماینده محترم ولی فقیه در استان کردستان و مسئول مرکز بزرگ اسلامی غرب کشور است. تدریس در حوزه و دانشگاه، هدایت پایان نامه‌ها به عنوان استاد راهنما و استاد مشاور و تالیف در زمینه‌های مختلف اعتقادی، فقهی، تاریخی، تربیتی و اخلاقی از جمله فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی ایشان بوده است.

معظم له همچنین مدیر مسئولی و سردبیری چندین نشریه علمی و فرهنگی را به عهده داشته و مقالات بسیاری از ایشان در این مجلات و نشریات دیگر به چاپ رسیده است. این مقاله که در فرصت کوتاه و بنا به درخواست فصلنامه تدوین شده است به ترسیم نقش و رسالت روحانیت در بیداری اسلامی پرداخته است که ضمن تشکر از ایشان تقدیم خوانندگان محترم می‌گردد.

✽ مقدمه:

آنچه امروز هیچ انسان مطلع و هوشمندی نمی‌تواند آن را انکار کند، آن است که اکنون اسلام از حاشیه معادلات اجتماعی و سیاسی جهان خارج شده و در مرکز عناصر تعیین کننده حوادث عالم، جایگاهی برجسته و نمایان یافته است و نگاه تازه‌ای را در عرصه زندگی، سیاست، حکومت و تحولات اجتماعی عرضه می‌کند. این در دنیای کنونی که پس از شکست کمونیسم و لیبرالیسم، دچار خلأ عمیق فکری و نظری است، پدیده‌ای مهم و پرمعنی به شمار می‌رود.

۱- نماینده محترم ولی فقیه در استان کردستان

بیداری اسلامی که جبهه استکبار و ارتجاع حتی از به زبان آوردن نام آن نیز پرهیز می‌کنند و در تلاش برای نابودی آن هستند، حقیقتی است که اکنون تقریباً در سراسر دنیای اسلام می‌توان نشانه‌های آن را دید. بارزترین نشانه آن، اشتیاق افکار عمومی و به ویژه در قشرهای جوان، به احیای مجد و عظمت اسلام و آگاه شدن آنان از ماهیت نظام سلطه بین‌المللی و آشکار شدن چهره وقیح، ستمگر و مستکبر دولتها و کانونهایی است که مردم مستضعف را در زیر پنجه‌های خونین خود فشرده و با نقاب تمدن و فرهنگ، هستی ملتها را دستخوش قدرت طلبی بی‌رحمانه و تجاوزگرانه خود کرده‌اند.

نخستین امواج بیداری در کشورهای این منطقه که هم‌زمان با آغاز ورود پیشقراولهای استعمار آغاز شد، غالباً به وسیله علمای دین و مصلحان دینی پدید آمد. جنبش عظیم و افتخارآفرین بیداری اسلامی در سالهای اخیر نیز نتیجه قرنهای فداکاری و مجاهدت علما و مجاهدانی است که بی‌وقفه به آبیاری این شجره طیبه پرداخته‌اند. رجال دین‌شناس کمابیش در همه‌جا مرجع فکری و سنگ صبور روحی مردم بوده‌اند و هر جا که در هنگامه تحولات بزرگ، در نقش هدایتگر و پیشرو ظاهر شده و در پیشاپیش صفوف مردم در مواجهه با خطرات حرکت کرده‌اند، پیوند فکری میان آنان و مردم افزایش یافته و انگشت اشاره آنان در نشان دادن راه به مردم، اثرگذارتر بوده است.

در دوران معاصر هم نام درخشان «امام خمینی» عظیم چون ستاره پرفروغی بر تارک انقلاب اسلامی ایران می‌درخشد و مقام معظم رهبری نیز ادامه دهنده همان راه است. در این میان، صدها عالم معروف و هزاران عالم غیرمعروف نیز، امروز و دیروز، نقش‌آفرین حوادث اصلاحی بزرگ و کوچک در کشورهای گوناگون بوده‌اند. احیاگران و مصلحان دینی در چند قرن اخیر چهره‌های درخشانی هستند که راه و اندیشه آنها باید همواره به نسلهای بعد انتقال داده شود.

علما و اندیشمندان جهان اسلام در شرایط کنونی بیش از هر زمان وظیفه خطیر تبیین ابعاد نظری و بنیانهای قرآنی، روایی و فقهی بیداری اسلامی را بر عهده دارند. اشاعه اهداف

و آرمانهای اصیل آن و مقابله با هر اندیشه افراطی و یا تفریط‌گرایانه‌ای می‌تواند توطئه دشمنان اسلام را که در پی به انحراف کشاندن این حرکت‌های مردمی هستند، خنثی کند.

گسترش موج بیداری اسلامی و تحولات اخیر جهان اسلام نویدبخش مرحله تازه‌ای از حیات سیاسی و اجتماعی امت اسلامی است که با توجه به آیه شریفه «الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا» (احزاب، ۳۹)، نقش بنیادین علمای دینی به عنوان رهبران هدایتگر مردم که رسالت گسترش آگاهی در میان مسلمانان را بر دوش داشته و از حریم دین حنیف دفاع می‌کنند، مشخص می‌گردد و این امر تنها در سایه اجتهاد و جهاد مستمر امکان‌پذیر خواهد بود که به برخی از این تلاشها اشاره می‌گردد.

✽ بنیان‌گذاری تمدن نوین اسلامی

بیداری اسلامی ریشه در اسلام ناب محمدی(ص) و حضور میلیونی مردم داشته و

اقامه ارزشهای دینی، احیای هویت و تمدن اسلامی و برپایی عدالت اجتماعی از مهم ترین اهداف آن است. همچنین نفی استبداد داخلی و تأکید بر حاکمیت مردم، رهایی از وابستگی و مقابله با سلطه بیگانگان سرلوحه اهداف جنبش بیداری اسلامی قرار دارد که باید رسول گرامی اسلام (ص) به عنوان انسان کامل و برترین مخلوق خداوند به مصداق آیه شریفه «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» (احزاب، ۲۱)، محور وحدت امت اسلامی قرار گیرد و سیره اخلاقی و حکومتی آن حضرت که موهبتی عظیم و اسوه‌ای حسنه برای تمامی مسلمانان به شمار می‌آید، مبنای الگوسازی برای بنیان‌گذاری تمدن نوین اسلامی قرار گیرد.

تمدن اسلامی می‌تواند با شاخصه‌های ایمان، علم، اخلاق و مجاهدت مداوم، اندیشه پیشرفته و اخلاق والا را به امت اسلامی و به همه بشریت هدیه دهد و نقطه رهایی از جهان‌بینی مادی و ظالمانه و اخلاق به لجن کشیده‌ای باشد که ارکان تمدن امروزی غرب‌اند.

* تربیت نسل جدید

علمای اسلامی باید ضمن مقابله با تحجر و سطحی‌نگری، به منظور تربیت نسل جدید و ایجاد روحیه خودباوری علمی و اعتماد به نفس در آنان و همچنین پاسخگویی به شبهات، نیازها و تقاضاهای جدید جوامع اسلامی، به ویژه نیازهای جوانان و زنان که نقش تعیین‌کننده و مؤثری در شکل‌گیری روند جنبش بیداری اسلامی داشته‌اند، توجه مضاعفی به تزکیه نفس و روزآمدسازی ظرفیتها و توانمندیهای علمی داشته باشند، تا توطئه‌ها و فعالیت‌های نظام سلطه و استکبار برای به انحراف کشاندن روند بیداری اسلامی و به بن‌بست کشاندن آن - که با بهره‌گیری از قدرت نرم و سخت صورت می‌گیرد - بی‌اثر گردد.

* مقابله با اسلام ستیزی

استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل در سالهای اخیر همه توان فرهنگی و رسانه‌ای

خود را برای تصویرسازی منفی علیه اسلام، القای ناکارآمدی حکومت‌های مردم‌سالار دینی و گسترش اسلام ستیزی به کار گرفته است. مقابله با این تلاشها از طریق نمایش چهره واقعی اسلام و وظیفه‌ای است که بر عهده همه مسلمانان به ویژه علمای امت قرار دارد. امروز در دوران حرکت‌های امیدبخش بیداری اسلامی، گاه صحنه‌هایی دیده می‌شود که نمایشگر تلاش عمده آمریکا و صهیونیسم برای تراشیدن مرجعیت‌های فکری نامطمئن از یک سو و تلاش قارونهای شهوتران برای کشاندن اهل دین و تقوا بر سر بساط مسموم و آلوده خود، از سوی دیگر است. علمای دین و رجال دین‌دار و دین‌مدار، باید به شدت مراقب و دقیق باشند.

* مقابله با تفرقه افکنی

بدون تردید وحدت رمز پیروزی و مایه رشد و تعالی و تفرقه مهم‌ترین عامل شکست حرکت امت اسلامی است. رهبران مذاهب، فرق و جریانهای اسلامی ضمن پذیرش اختلافات فکری و عقیدتی که به نوبه خود می‌تواند عامل رشد جوامع اسلامی باشد، نباید اجازه دهند که این اختلافات به تعارضات سیاسی، جنگ و برادرکشی که خواسته دشمنان دین است، تبدیل شود. «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ» (انفال، ۴۶).

یکی از خطرناک‌ترین چیزهایی که نهضت بیداری اسلامی را تهدید می‌کند، اختلاف افکنی و تبدیل این نهضتها به معارضة‌های خونین فرقه‌ای، مذهبی، قومی و ملی است. این توطئه هم‌اکنون از سوی سرویسهای جاسوسی غرب و صهیونیسم، با کمک دلارهای نفتی و سیاستمداران خودفروخته، از شرق آسیا تا شمال آفریقا و به ویژه در منطقه عربی، با جدیت و اهتمام دنبال می‌شود و پولی که می‌توانست در خدمت بهروزی خلق خدا باشد، خرج تهدید و تکفیر و ترور و بمب‌گذاری و ریختن خون مسلمانان و برافروختن آتش کینه‌های درازمدت می‌گردد. آنها که قدرت یکپارچه اسلامی را مانع هدفهای خبیث خود می‌دانند، دامن زدن به اختلافها در درون امت اسلامی را آسان‌ترین راه برای مقصود شیطانی خود یافته و تفاوت‌های نظری در فقه، کلام، تاریخ و حدیث را - که طبیعی و

اجتناب‌ناپذیر است - دستاویز تکفیر، خون‌ریزی، فتنه و فساد ساخته‌اند.

* مقابله با افراطی‌گری

تکفیر، تفسیق و وارد ساختن اتهام شرک و بدعت به مسلمانان دیگر و اهانت به مقدسات آنان موجب سوء استفاده دشمنان اسلام و افزایش دشمنی و اختلاف میان برادران دینی می‌شود. علمای مذاهب مختلف اسلامی باید با ترویج فرهنگ تعامل و مدارا همگان را به میانه‌روی و گفتگو دعوت نموده و با استفاده از نهادهای مرتبط با تقریب مذاهب، به اصلاح نگرش نسبت به مذاهب مختلف اسلامی بپردازند. پیروان تمامی مذاهب اسلامی باید براساس آیه شریفه «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (نحل، ۱۲۵)، گفتگوی منطقی و اخلاقی با دیگران را سرلوحه رفتار خود قرار دهند و لازم است ضمن محکوم کردن هرگونه اقدام تروریستی که به کشتار بی‌رحمانه مردم و تخریب مساجد و اماکن دینی آنان منجر می‌شود، بر این مسئله تأکید کنند که کشتار بی‌گناهان تحت عناوین فرقه‌ای و مذهبی مخالف آموزه‌های صریح قرآن و سنت و از گناهان نابخشودنی نزد خداوند متعال می‌باشد و موجب لکه‌دار شدن چهره رحمانی اسلام در منظر جهانیان می‌شود. «وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ» (بقره، ۲۰۵).

* توجه به توطئه‌های دشمن

توطئه‌ها و فعالیتهای نظام سلطه و استکبار برای به انحراف کشاندن روند بیداری اسلامی و به بن‌بست کشاندن آن با بهره‌گیری از قدرت نرم و سخت، امری است که باید با دقت نظر مورد توجه تمامی مسلمانان به ویژه علما قرار گیرد. استکبار جهانی و صهیونیسم بین‌الملل با سیاستهای سازمان یافته و برنامه‌های نوین عملیاتی از قبیل تولید فیلم، اهانت به ساحت مقدس قرآن کریم و پیامبر اکرم (ص) و همچنین ممانعت از حجاب و ساخت مساجد و اماکن اسلامی، خط تقابل و رویارویی با امت اسلامی را در دستور کار خود قرار داده‌اند که باید مسلمانان ضمن محکوم کردن این اقدامات، با اتخاذ مواضع یکپارچه

به مقابله با این توطئه بپردازند.

مسلمانان سراسر جهان و به ویژه علمای امت، باید در برابر توطئه‌هایی که با هدف تضعیف جبهه مقاومت اسلامی در برابر رژیم صهیونیستی و نظام استکباری حامی آن صورت می‌گیرد، هوشیاری لازم را به خرج داده و اجازه ندهند که جبهه مقاومت به عنوان خط مقدم مبارزه علیه اشغالگری، دستخوش تفرقه و تخطئه قرار گیرد. پیروزیهای مسلمانان در لبنان و غزه نشان می‌دهد که مقاومت تنها مسیر دستیابی به پیروزی و موفقیت است.

علمای مذاهب مختلف اسلامی باید با محکوم کردن روند برادرکشی و تخریب زیرساختهای کشورهای اسلامی، بر این موضوع تأکید کنند که بحران کنونی این کشورها تنها به سود رژیم صهیونیستی است و باید از طریق گفتگو و وحدت کلمه و به دور از دخالت‌های بیگانگان، به این بحرانها پایان دهند.

* توجه به تجربه تلخ گذشته

در نهضت‌های بیداری اسلامی باید تجربه تلخ و دهشتناک تبعیت از غرب در سیاست، اخلاق، رفتار و سبک زندگی، مورد توجه دائم باشد. کشورهای مسلمان در بیش از یک قرن تبعیت از فرهنگ و سیاست دولتهای مستکبر، به آفات مهلکی همچون وابستگی و ذلت سیاسی، فلاکت و فقر اقتصادی، سقوط فضیلت و اخلاق، و عقب‌ماندگی خجلت‌آور علمی، دچار شدند و این در حالی بود که امت اسلامی از سابقه‌ای افتخار‌انگیز در همه این عرصه‌ها برخوردار بود.

وعده‌ها و وعیدهای آنان نباید در تصمیم‌ها و اقدام‌های نخبگان سیاسی و در حرکت عظیم مردمی اثر بگذارد. در اینجا نیز باید از تجربه‌ها درس بیاموزیم. آنها که در طول سالیان به وعده‌های آمریکا دل خوش کرده و رکون به ظالم را مبنای مشی و سیاست خود ساختند، نتوانستند گرهی از کار ملت خود بگشایند، یا ستمی را از خود یا دیگران برطرف کنند. آنها با تسلیم در برابر آمریکا نتوانستند از ویرانی حتی یک خانه فلسطینی

در سرزمینی که متعلق به فلسطینیان است، جلوگیری کنند. سیاستمداران و نخبگانی که فریفته تطمیع یا مرعوب تهدید جبهه استکبار شوند و فرصت بزرگ بیداری اسلامی را از دست دهند، باید از این تهدید الهی بیمناک باشند که فرمود: « أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ. جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ » (ابراهیم، ۲۸ و ۲۹).

* تلاش برای جهانی کردن اسلام

بیداری اسلامی حرکتی از سوی امت برای دستیابی به حکومت اسلامی است که برخاسته از آموزه‌های دینی و مبتنی بر مشروعیت الهی و مقبولیت مردمی می‌باشد. بر این اساس علمای مسلمان وظیفه دارند با یویاسازی فقه سیاسی و ایجاد تحول در علوم انسانی، در جهت نظریه‌پردازی نظام مردم‌سالاری دینی، اقدام کنند.

در این برهه حساس تاریخی که امت اسلامی در آستانه ورود به مرحله تازه‌ای از نقش‌آفرینی سیاسی، فرهنگی و علمی در سطح بین‌المللی و تمدن‌سازی قرار دارد، مسلمانان باید با ایجاد نهضت تولید علم و بهره‌گیری از تجربیات مختلف و با اعتماد به نفس و خودباوری، و تلاش برای الگوسازی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی براساس آموزه‌های دینی و بومی، جایگاه شایسته خود را در سطح بین‌المللی بازبایی و بازسازی نموده و با جهانی‌سازی اسلام وعده الهی «لِيُظْهَرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (صف، ۹) را محقق کنند.

پرتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

